

Dar kartą apie Hėgelį

1991 m. kovo 25 d. Vilniaus universiteto specializuotos tarybos posėdyje Vilniaus universiteto Filosofijos istorijos ir logikos katedros aspirantas *Grigorijus Adelšinas* sėkmingai apgynė filosofijos istorijos mokslų kandidato disertaciją "Apie grynosios būties problemą Hėgelio filosofijoje (Idealizmo principo genezė ir dialektika). Disertacija parašyta rusų kalba, ją sudaro įvadas, du skyriai, išvados bei literatūros sąrašas. Disertacijos mokslinis vadovas – dr. prof. *A. Plečkaitis*, oficialieji oponentai – dr. prof. *A. Šliogeris* ir fil. m. kand. doc. *V. Minakovas*.

Tyrinėjimo objektu G. Adelšinas pasirinko G. Hėgelio ontologijos konstrukta – grynąją būtį, kurią disertantas laiko pagrindiniu šio filosofo dialektinės sistemos genezės bei formavimosi principu. Jo nuomone, būtent "grynosios būties principas leidžia Hėgeliumi pagrįsti absoliutaus idealizmo sistemą", nes šis principas pagrindžia absoliutinę idėją, kaip G. Hėgelio sistemos metodą, ir sujungia į vieną visumą visas G. Hėgelio kategorijas bei konstrukcijas.

Apžvelgęs filosofinėje literatūroje esančias kitokias, skirtingas G. Hėgelio sistemos pagrindinio principo interpretacijas, autorius daugiausia dėmesio skiria šio principo genezės ištakų paieškoms įvairių filosofų darbuose (Parmenidas, Platonas, Aristotelis, B. Spinoza, I. Kantas ir daug kitų) bei teologiniame G. Hėgelio išsilavinime, tyrinėja vidinę šio principo raidą bei sklaidą pačioje dialektinėje G. Hėgelio sistemoje, siekdamas pateikti minėto principo struktūrinę analizę.

Pagrindinę genezės ištaką disertantas aptinka Aristotelio skelbtame Proto principu. Nuodugniai tyrinėdamas Aristotelio ir G. Hėgelio sistemų santykių aspektus gnoseologiniu, loginiu bei dialektiniu požiūriais, autorius parodo, kaip kai kurie Aristotelio dialektinių konstrukcijų elementai tiesiogiai įsilieja į G. Hėgelio dialektiką, kokie išlieka skirtumai ir kaip tai susiję su Parmenido, Platono, B. Spinozos, I. Kanto ir kitų filosofų koncepcijomis.

Tyrinėdamas grynosios būties principo sklaidą bei raidą, G. Adelšinas pažymi, kad tai toks specifinis G. Hėgelio filosofijos terminas, prie kurio šis filosofas daug kartų grįždavo, nors kaskart vis kitu lygiu. Disertacijoje pateikiama labai kruopšti ir nuodugni tų grįžimų analizė. Ankstyvuojau G. Hėgelio kūrybos laikotarpiu sąvoka "gryna" dar nėra taikoma būčiai ir ja charakterizuojamas laisvas nuo juslinių polinkių protas, tikrai dorovingas ir religingas

gyvenimas, tikras tikėjimas ir t. t., o Jėnos kūrybos laikotarpiu gryoji būtis įgauna principo charakterį ir tampa imanentine visų G. Hėgelio konstrukcijų dalimi.

Kaip pastebėjo oponentai, darbo naujumas labiausiai susijęs su gryniosios būties principo struktūros tipikos išaiškinimu. Vietoj žinomos tradicinės G. Hėgelio dialektikos schemas (tezė, antitezė, sintezė) autorius teigia, kad ne mažiau būdinga G. Hėgelio filosofijai yra keturreikšmė ontologinė struktūra. Čia disertanto šiaip jau sunkus ir painus tekstas pasiekia "gryniosios būties aukštybes" ir, kaip pažymi oponentas prof. A. Šliogeris, "tampa sunkiau įkandamas nei patys tamsiausi Hėgelio tekstai". Disertantas išskiria G. Hėgelio tekstų abstrakčiąją, formaliąją, turininę, metodinę struktūras, kurios savo ruožtu turi dar elementus, o pastarieji (jų paprastai būna keturi) yra dar hierarchiškai nuoseklūs, cikliškausiai pereina vienas į kitą, idealiai grupuojasi ir susijungia ketvirtame elemente, po to ketvirto elemento bazėje vyksta nauja šių elementų sklaida ir t. t. Disertacija baigiama šiuolaikinių gryniosios būties tyrinėjimų apžvalga ir egzistencialistinių G. Hėgelio interpretacijų kritika.

Oponentai šią disertaciją vertino prieštaringai. Papildomas oficialus oponentas dr. prof. J. Mureika ir oficialus oponentas V. Minakovas įvertino disertaciją kaip fundamentalų tyrimą, pažymėdami neeilinę disertanto erudiciją bei kvalifikaciją, didelį kruopštumą bei sąžiningumą, pabrėždami, kad svarbiausias disertanto nuopelnas – keturreikšmės struktūros nustatymas. Prof. A. Šliogeris pasakė, kad, kaip tai dažnai nutinka tarybinio išsimokslinimo hėgelizmo tyrinėtojams, recenzuojamoje disertacijoje "Hėgelio spekuliatyvinė mistika tampa vyraujančiu metodologiniu principu", juoba kad "disertacija parašyta hėgelišku žargonu", be to, gryniosios būties sąvoka, priešingai negu tvirtina G. Adelšinas, G. Hėgeliui buvusi periferinė ir epizodinė, o ir ji racionaliai neeksplikuojama. Kartu A. Šliogeris pripažino fundamentalią disertanto erudiciją ir sąžiningumą.

Disertantas pateikė savas oponentų pastabų interpretacijas. Mokslinė taryba pripažino G. Adelšinui filosofijos mokslų kandidato laipsnį.

R. Kacevičius